

Ystads kommun

FOLKHÄLSOPROGRAM FÖR YSTADS KOMMUN 2019-2025

INNEHÅLL

Inledning	3
Utgångspunkter	4
Ystads kommuns mål för folkhälsa	6
Ansvar, hur ska programmet användas?	6
Uppföljning	6
Strategiskt mål 1.	
Jämlika möjligheter till delaktighet, inflytande och mänskliga rättigheter	8
Strategiskt mål 2.	
Jämlika livsvillkor genom hela livet	10
Strategiskt mål 3.	
Stärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete för att utjämna skillnader i hälsa	12
Strategiskt mål 4.	
Jämlika förutsättningar för livslångt lärande	14
Strategiskt mål 5.	
Trygga och attraktiva miljöer som ger möjlighet till möten mellan människor	16
Bilaga 1	18
Definitioner av (i programmet) vanligt förekommande begrepp	18
Bilaga 2	22
Internationella, nationella, regionala och lokala mål och styrdokument	22

En frisk befolkning lägger grunden för ett välmående samhälle och en god samhällsekonomi. Folkhälsan påverkas av många samhällsområden, allt från strukturella faktorer som yttre miljöer och demokratiska rättigheter i samhället till individens egna val och levnadsvanor. En god hälsa är på många sätt en förutsättning för utbildning, arbete och försörjning. Samtidigt påverkas hälsan negativt av att inte ha tillräckliga kunskaper och kompetenser, att sakna arbete eller ha en svag försörjning. För Ystads kommuns del handlar det strategiska folkhälsoarbetet om att skapa gynnsamma förutsättningar och miljöer samt att skapa en kommun där människor får möjlighet att leva ett långt liv med hög livskvalitet på lika villkor. Det är på den lokala nivån, i det dagliga livet, i mötet med varandra och med offentlig service och tjänster såsom skolan, närområdet, vården och omsorgen som hälsan för ystadborna påverkas till det bättre eller till det sämre.

Folkhälsoprogrammet är ett av flera verktyg för att förverkliga och konkretisera kommunens vision och beskriver hur kommunen planerar att främja en långsiktigt god och jämlik hälsoutveckling för kommunens befolkning. Programmets mål och inriktningarna bygger på de globala målen för hållbar utveckling, den regionala utvecklingsstrategin, de nationella målområdena för folkhälsan samt de utmaningar som verksamhetsrepresentanter, barn och unga samt medborgare i Ystads kommun identifierat kopplat till dessa.

UTGÅNGSPUNKTER

Hälsoläget och skillnader i hälsa?¹

Det genomsnittliga hälsoläget i Sverige är i ett internationellt perspektiv mycket bra men skillnaderna i hälsa mellan olika grupper i samhället ökar. Medellivslängden ökar generellt och skillnaden minskar mellan kvinnor och män, däremot ökar skillnaden mellan personer med kort respektive lång utbildning. Den psykiska ohälsan ökar bland yngre, samtidigt som den minskar för äldre.

Det syns en minskning i suicidtalet i olika åldersgrupper sedan mitten av 1980-talet utom i gruppen 15–24 år där varken en ökning eller minskning ses. Levnadsvanorna skiljer sig åt mellan olika socioekonomiska grupper och är nära förknippade med skillnader i livsvillkor och levnadsförhållanden, såsom social miljö, utbildningsnivå och ekonomiska förutsättningar. Rökning, hög konsumtion av alkohol, ohälsosamma matvanor, fysisk inaktivitet och sömnstörningar är välkända riskfaktorer för stora folksjukdomar som cancer och hjärt- och kärlsjukdomar. Dödligheten i cancer och hjärt- och kärlsjukdomar har minskat under senare år, men skillnaderna i befolkningen har kvarstått. Personer med kort utbildning löper större risk att insjukna och dö i hjärt- kärlsjukdomar och cancer, jämfört med personer med lång utbildning. Förändringar i befolkningens sammansättning, såsom ett ökat antal äldre eller fler invandrade personer, har inneburit nya hälsokonsekvenser. Exempelvis har det totala antalet anmälda fall av den antibiotikaresistenta bakterien MRSA ökat kraftigt, där bidragande orsaker kan vara ett ökat antal provtagningar och att fler människor på flykt har sökt vård. De grupper som löper särskilt hög risk för ohälsa är ungdomar med kort eller ofullständig utbildning, kvinnor i arbetaryrken eller med hög arbetslöshet, personer födda i ett utomeuropeiskt land med arbetaryrken eller med hög arbetslöshet samt personer med funktionsnedsättning.

Ojämlighet i hälsa definieras som ”systematiska skillnader i hälsa som bedöms vara åtgärdbara genom rimliga åtgärder globalt eller inom samhället”², det bör förstås utifrån ett brett välfärds-perspektiv och kan tillämpas generellt för alla människor. Goda villkor tidigt i livet, en utbildning som ger generell förståelse likväl som kompetenser för arbetsmarknaden, ett arbete som ger rimlig försörjning, en god boendemiljö osv. är lika viktigt för alla människor. Det som skiljer olika grupper åt är snarast vilka förutsättningar, stöd och hjälp som kan krävas för att uppnå likvärdiga villkor och därmed i förlängningen mer jämlika utfall.

Förutom rättighetsargumentet – att alla har rätt att uppnå bästa möjliga hälsa utifrån sina unika förutsättningar – finns ekonomiska argument för en aktiv folkhälsopolitik. Att förbättra folkhälsoläget och minska hälsoskillnaderna ökar våra möjligheter att klara framtidens välfärd. En god folkhälsa ökar förutsättningarna för ekonomisk tillväxt, vilket i sin tur skapar ekonomiskt utrymme som exempelvis kan användas för att ytterligare stärka människors hälsa. En god hälsa ökar också utbudet av arbetskraft genom fler friska levnadsår och minskad sjukfrånvaro. Kreativitet, produktivitet och förmåga att lära, gynnas av god hälsa.

För att minska skillnader i hälsa behöver alla delar av samhället ta ett ansvar, såväl den enskilda människan som samhället i stort. Kommunen är ansvarig för flera av de välfärdstjänster som ur ett livscykelperspektiv har mycket stor påverkan på befolkningens hälsa. Det handlar om hur social omsorg, förskola och skola fungerar, om hur bostads- och samhällsplaneringen bedrivs och i vilken mån det finns kultur- och fritidsaktiviteter som på olika sätt främjar hälsa. Minskade hälsoskillnader är också en förutsättning för ett hållbart samhälle och helt avgörande för att Sverige ska bidra till att uppnå de globala hållbarhetsmålen, Agenda 2030 (se bilaga 2).

¹ Redovisningen av hälsoskillnaderna i detta avsnitt bygger på Folkhälsorapport 2016, Folkhälsomyndigheten (2016) samt Det handlar om jämlik hälsa. Delbetänkande från nationell kommission för jämlik hälsa (SOU 2016:55)

² WHO Commission on the Social Determinants of Health. Closing the gap in a generation (2008)

Ystads kommuns mål för folkhälsa

Folkhälsoprogrammet fokuserar på folkhälsans roll i kommunens utvecklingsarbete för social hållbarhet och anger kommunens mål och inriktningar från 2019 till 2025. Flera av de utmaningar som finns inom folkhälsa och miljö är gemensamma eftersom de har en påverkan på mänskligt välmående. Programmet utgörs av ett övergripande mål som är en gemensam utgångspunkt för kommunens arbete med miljö och folkhälsa samt fem strategiska mål. Under varje strategiskt mål framgår vilka inriktningar kommunen har för att förbättra förutsättningarna för en god folkhälsa och livskvalitet för ystadborna och bidra till det nationella målet för folkhälsopolitiken

”Att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och att sluta hälsoklyftorna inom en generation”.

Arbetet med hållbar utveckling genomsyrar hela Ystads kommuns uppdrag och ska vara en naturlig del av förvaltningarnas arbete. Folkhälsoprogrammet omsätter delar av de globala målen till lokal nivå samt bidrar till implementeringen av dessa i den kommunala verksamheten. Vilka globala mål programmet särskilt berör förtydligas under respektive strategiskt mål.

ÖVERGRIPANDE MÅL

I Ystad finns hållbara, attraktiva livsmiljöer och förutsättningar för en god jämlik hälsa och livskvalitet i hela kommunen.

STRATEGISKA MÅL

1. Jämlika möjligheter till delaktighet, inflytande och mänskliga rättigheter
2. Jämlika livsvillkor genom hela livet
3. Stärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete för att utjämna skillnader i hälsa
4. Jämlika förutsättningar för livslångt lärande
5. Trygga och attraktiva miljöer som ger möjlighet till möten mellan människor

Ansvar, hur ska programmet användas?

Folkhälsoprogrammet är ett av Ystads kommuns övergripande styrdokument som går över förvaltnings- och bolagsgränserna. Med hjälp av folkhälsoprogrammet är det möjligt att sätta enskilda beslut i ett större perspektiv och på så sätt gynna utvecklingen på lång sikt. Programmet riktar sig till, och ska vägleda kommunens förvaltningar, nämnder och bolag i prioriteringar för att uppnå kommunfullmäktiges övergripande mål utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

Folkhälsoprogrammet ska användas av respektive nämnd och förvaltning i det årliga arbetet med att utarbeta och formulera åtaganden och aktiviteter kopplat till målstyrningen. Detta för att säkerställa att de åtaganden och aktiviteter som tas fram går i linje med folkhälsoprogrammets inriktningar och tillsammans bidrar till att det övergripande målet och de fem strategiska målen uppnås.

Uppföljning

De åtaganden och aktiviteter som är kopplade till folkhälsoprogrammets strategiska mål och inriktningar följs upp tertiärvis i kommunens befintliga styr-, lednings- och uppföljningssystem. Då fokus för folkhälsoprogrammet är jämlikhet i hälsa ska åtaganden och aktiviteter där det är möjligt, brytas ned och analyseras utifrån relevanta faktorer såsom diskrimineringsgrunderna. Som en del av den ordinarie årsredovisningen sammanställs årligen ett hållbarhetsbokslut. I hållbarhetsbokslutet lyfts såväl verksamheternas arbete inom social, miljömässig och ekonomiska hållbarhet som relevanta indikatorer och statistik fram för att spegla den faktiska utvecklingen i kommunen och möjliggöra regionala och nationella jämförelser.

STRATEGISKT MÅL 1.

Jämlika möjligheter till delaktighet, inflytande och mänskliga rättigheter

De mänskliga rättigheterna stärker människors möjlighet till handlingsutrymme, inflytande och delaktighet och på så vis även en god och jämlik hälsa. Alla offentliga aktörer har ansvar för att säkerställa att dessa rättigheter efterlevs. Så som de mänskliga rättigheterna definieras berör de alla delar av en människas liv och har sin grund i principen om alla människor lika värde och värdighet. Jämställdhet syftar till lika rättigheter och möjligheter mellan män och kvinnor medan jämlikhet strävar efter lika rättigheter och möjligheter inte bara mellan olika kön utan också mellan personer av olika etnicitet, ålder, sexuell läggning, könsidentitet, religion samt med olika grad av funktionsnedsättning.

Delaktighet och reell möjlighet till inflytande är en viktig hörnsten i en långsiktig samhällsut-

veckling och för folkhälsan. Tilltron till demokratin och samhällsinstanser samt känslan av att kunna påverka politiska beslut är större hos resursstarka personer. Att öka delaktigheten handlar om att hitta fungerande former för dialog, medskapande och återkoppling. Detta ger förutsättningar för den enskilde att kunna delta i samhället utifrån sina behov. Att känna sig trygg påverkas av många olika faktorer och en viktig förutsättning för att kunna delta i samhällslivet. Otrygghet genom våld, hot, mobbning och diskriminering kan allvarligt begränsa individers och grupper handlingsutrymme och möjlighet till inflytande och delaktighet.

Områdena delaktighet och inflytande samt mänskliga rättigheter har ett eget strategiskt mål men är samtidigt perspektiv som ska genomsyra även övriga mål och inriktningar i folkhälsoprogrammet.

För att uppnå målet inriktas arbetet på följande:

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH ALLAS LIKA VÄRDE

Ystads kommuns verksamheter bygger på de mänskliga rättigheterna och ett icke-diskriminerande förhållningssätt ska användas i verksamheterna, lika god service, vård och omsorg ska ges till alla som bor och vistas här. Att göra jämlikt innebär att anpassa verksamheterna på ett sådant sätt att de motsvarar olika människors olika behov och förutsättningar.

En god kunskap hos förtroendevalda och medarbetare om de mänskliga rättigheterna är avgörande, både ur ett främjande perspektiv, men också för att inte diskriminera och kränka de mänskliga rättigheterna. Förtroendevalda och medarbetare som har direktkontakt med medborgare, elever, patienter och brukare bör utbildas och fortbildas i de mänskliga rättigheterna och i ett sådant förhållningssätt.

Ystads kommuns förskolor och skolor ska med utgångspunkt i verksamhetens lika-behandlingsplan aktivt och systematiskt arbeta för att lära barn och elever om de mänskliga rättigheterna, både i teori och i praktik samt arbeta för att motverka diskriminering, mobbning och annan kränkande behandling liksom hot och våld.

SKAPA DELAKTIGHET OCH INVOLVERA FLER

I syfte att förbättra och bredda beslutsunderlag ska Ystads kommun verka för ett mer jämlikt medborgarinflytande. Detta ger dem som berörs en möjlighet att få insyn och att påverka beslutens utformning. Att nå mer resurssvaga grupper samt unga under 18 år, som saknar rösträtt och därmed tillgång till de formella demokratiska processerna, är särskilt viktigt.

Social representativitet är en rättvisefråga och en fråga för demokratis legitimitet. Kommunens arbete ska inte bara fokusera på individers rätt till inflytande utan måste även handla om individers politiska organisering, deltagande och förutsättningar för att gemensamt bilda opinion, oavsett kön, socioekonomisk position, funktionsförmåga eller födelseland. Ystads kommun bör sträva efter att skapa förutsättningar för en jämlik representation i de politiska partierna.

TRYGG OCH SÄKER KOMMUN

Ystads kommun ska vara en trygg och säker kommun för alla som bor eller vistas i kommunen. Kommunen ska bidra till att människors förmåga att skydda sig själv och andra, miljön samt sin och andras egendom är hög. Ystads kommun ska tillsammans med andra aktörer arbeta för att främja frihet från hot och våld. Arbetet med mäns våld mot kvinnor och insatser för att motverka hedersrelaterat våld bör vara särskilt prioriterat då detta i hög utsträckning också drabbar barn.

STRATEGISKT MÅL 2.

Jämlika livsvillkor genom hela livet

Jämlika livsvillkor har betydelse för god hälsa och hållbar utveckling. Sociala faktorer samspelar och förstärker varandra genom hela livet. En god hälsa är på många sätt en förutsättning för utbildning, arbete och försörjning. Samtidigt påverkas hälsan negativt av att inte ha tillräckliga kunskaper och kompetenser, att sakna arbete eller ha en svag försörjning.

Att hantera ökade skillnader i hälsa kräver åtgärder i de strukturer som ger ojämlika livsvillkor. Barn och ungdomars uppväxtvillkor är viktiga då den ojämlika hälsan ofta grundas tidigt i livet och följer med från barndom till vuxenliv. Ur ett barnrättighetsperspektiv ska det tas hänsyn till att en del barn har sämre förutsättningar att få tillgång till sina rättigheter. Därför behövs särskilda åtgärder för att utjämna skillnader men även för att skydda barn i utsatta situationer samt att underlätta för föräldrar och ge extra stöd i föräldraskapet vid behov.

Avsaknad av arbete, men även dåliga arbetsförhållanden och brister i arbetsmiljön är faktorer som bidrar till ojämlikhet i hälsa. Förvärvsarbete är för de flesta människor den viktigaste källan till inkomster och har också stor betydelse för människors identitet och sociala liv. Sverige har internationellt sett en väl fungerande arbetsmarknad för de allra flesta grupper. Dock finns det några grupper som är särskilt utsatta på arbetsmarknaden, personer som är födda utanför Norden, har låg utbildning, har funktionsnedsättning som medför reducerad arbetsförmåga eller är äldre och arbetslösa.

De livsvillkor, levnadsförhållanden och levnadsvanor som funnits genom livet förstärks i den äldre befolkningen. Att vara frisk och aktiv längre upp i åldrarna ökar inte bara livskvaliteten för de äldre, utan är också samhällsekonomiskt nödvändigt. En hälsosam ålderdom handlar inte bara om tillgång till vård och omsorg. Det handlar om hur hela samhället förmår att främja en miljö där alla äldre personer har möjligheter att delta i samhällslivet.

För att uppnå målet inriktas arbetet på följande:

BRA START I LIVET

Ystads kommun ska aktivt arbeta för att införliva barnkonventionen i det dagliga arbetet. Kommunen ska skapa, stötta och stärka en god start i livet genom att säkerställa alla barns rättigheter att utifrån sina villkor och behov utveckla sina förmågor. Metoder som erbjuds barn och föräldrar ska sätta barnets bästa i första hand och medel ska stärka en trygg uppväxt.

Ystads kommun ska ha en väl utvecklad och fungerande samverkan mellan förskola, skola, barn- och elevhälsa, hälso- och sjukvård och socialtjänst. Detta för att säkerställa att barn med behov av samordnade insatser från olika aktörer tidigt får rätt stöd och att föräldrar inte blir samordnare för dessa. Hälsofrämjande och förebyggande insatser är viktiga för individen men även för att skapa en samverkan som fungerar över tid. Ansvar för att skapa en förtröendefull, medskapande och ändamålsenlig samverkan är gemensamt för alla berörda verksamheter. Medarbetaren ska ges möjlighet till gemensam kompetensutveckling och arbeta för att varje barn tidigt ska få rätt hjälp vilket innebär att uppdraget sträcker sig längre än den egna verksamhetens ansvar.

JÄMSTÄLLT FÖRÄLDRASTÖD

Ystads kommun ska erbjuda ett jämställt och likvärdigt föräldrastöd av hög kvalitet i syfte att underlätta för föräldrar att stödja barnets utveckling. Detta görs genom att anpassa och utveckla arbetet utifrån språkliga, kulturella och sociala situationer, men även sett till tid och geografi för att öka tillgängligheten. Föräldrastöd

ska erbjudas i olika nivåer, universellt (för alla), selektivt (för riskgrupper), och indikerat (individuellt för familjer med stora och identifierade problem). För ökad likvärdighet ska förskola och skola kunna fungera som arena för föräldrastöd.

ÖKAT ARBETSDELTAGANDE – ETT ARBETSLIV FÖR ALLA

Ystads kommun ska motverka diskriminering och minska inträdeshinder för att underlätta för särskilt utsatta grupper att ta sig in på arbetsmarknaden. Kommunen ska tillsammans med andra aktörer arbeta för att matcha de krav som arbetslivet ställer mot de kunskaper, kompetenser och förmågor som finns i arbetskraften. Alla ska ges samma förutsättningar att göra studie- och yrkesval som inte är traditionellt könsbundna och ha möjlighet till att delta i ett arbetsliv fritt från diskriminering.

FÖRBÄTTRA FÖR DEN BREDA GRUPPEN SOM REDAN ÄR PÅ ARBETSMARKNADEN

Ystads kommun ska vara en attraktiv arbetsgivare som erbjuder god psykisk och fysisk arbetsmiljö. Åtgärder som genomförs ska utgå ifrån de uppföljningar och utvärderingar av arbetsförhållande och arbetsmiljö som görs för såväl barn, elever, brukare som medarbetare. Kommunen strävar efter en god kompetensförsörjning och bör möjliggöra flexibla lösningar vid behov av arbetsanpassning, arbetsbyten och pendling.

ÅLDERANDE MED LIVSKVALITET UTIFRÅN DEN ENSKILDES FÖRUTSÄTTNINGAR OCH BEHOV

Äldres livserfarenhet, kunskap och kompetens är en samhällsresurs som kommunen ska ta tillvara. Ystads kommun ska arbeta för att öka möjligheterna att leva ett självständigt liv längre genom att påverka de sociala, fysiska, psykiska och ekonomiska förutsättningarna för ett åldrande med livskvalitet. Det innebär åtgärder som främjar social gemenskap och stöd, meningsfullhet, fysisk aktivitet och goda matvanor och som anpassas och utformas utifrån olika åldrgruppers behov och förutsättningar. Kvinnors och mäns olika villkor ska särskilt uppmärksammas.

STRATEGISKT MÅL 3.

Stärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete för att utjämna skillnader i hälsa

Hälsa och levnadsvanor påverkar och påverkas av samhällets sociala, ekonomiska, miljömässiga och kulturella förhållanden. Hälso- och sjukvårdens struktur är fortfarande till stor del uppbyggd med fokus på sjukdomsbehandling och mindre på förebyggande. Ett ökat fokus på hälsofrämjande och förebyggande insatser ger ökad livskvalitet, livslängd och minskar mänskligt lidande hos enskilda individer samt minskar behovet av och trycket på verksamheter såsom hälso- och sjukvård, socialtjänst och polis.

Hälsan påverkas direkt av individens levnadsvanor, vilka i sin tur påverkas av inlärd beteenden

och sociala sammanhang. För att främja goda levnadsvanor behövs mötesplatser och verksamheter som fungerar som stödjande miljöer för att stärka människors möjligheter att etablera hälsosamma levnadsvanor. Tobaks- och alkoholvanor, otillräcklig fysisk aktivitet, ohälsosamma matvanor, sömnproblem och stress är välkända riskfaktorer för att insjukna i våra stora folksjukdomar som cancer och hjärt- och kärlsjukdomar. Sexuell och reproduktiv hälsa är ett område med betydelse för varje människas självkänsla, nära relationer och välbefinnande.

För att uppnå målet inriktas arbetet på följande:

STÄRKA DET HÄLSOFRÄMJANDE OCH FÖREBYGGANDE ARBETET

Varje enskild människa ska vara i centrum för verksamheternas åtgärder. Det innebär att verksamheter behöver organiseras och bedrivas på ett sätt som tillgodoser olika behov och förutsättningar. Det förutsätter att olika delar av organisationen "sträcker ut handen till varandra" och samverkar utifrån den enskilda människans behov och livssituation och att den enskilde blir delaktig i de insatser som berör denne. Verksamheternas organisering och ekonomiska incitamentsstrukturer ska därför främja goda levnadsvillkor och hälsa.

Hälso- och sjukvård i kommunens regi har en särskild roll som direkt påverkar hälsa och överlevnad genom främjande, förebyggande, behandlande och rehabiliterande insatser. För att bidra till en god hälsoutveckling bör kommunen säkerställa en god och jämlik tillgång till hälsofrämjande och förebyggande insatser för barn, elever, patienter och befolkning.

Kommunen bör utveckla arbetet med hälsofrämjande vårdmöten och personcentrerade arbetssätt för att skapa förutsättningar för jämlika insatser och resultat. Ett systematiskt arbete för att öka kunskapen hos medarbetare och beslutsfattare om betydelsen av bemötandet för jämlik vård och hälsa bör prioriteras. Vården och omsorgen bör organiseras så att den skapar kontinuitet för patienter och brukare samt arbeta för att förbättra tillgängligheten för att motsvara olika behov såväl fysiskt, kognitivt och kommunikativt. Geografisk närhet, öppettider eller möjlighet till telefonkontakt är därför viktiga delar i tillgängligheten.

FRÄMJA GODA LEVNADSVANOR

Ystads kommun ska arbeta för att stärka människors egna möjligheter att etablera hälsosamma levnadsvanor och att vara en stödjande miljö för detta. Kommunen ska arbeta för att öka tillgängligheten till hälsofrämjande produkter och miljöer för att främja ökad fysisk aktivitet och hälsosamma matvanor. Kommunen bör därför utforma miljöer på ett sådant sätt att fysisk aktivitet och goda matvanor stimuleras. Detta innebär att kommunen i sin planering underlättar för aktiv transport samt säkerställer mer jämlik tillgång till grönområden samt serverar

näringsriktig mat i de offentliga verksamheterna. Utöver att främja öka tillgängligheten till hälsofrämjande produkter och miljöer ska kommunen arbeta för att begränsa tillgängligheten till hälsoskadliga produkter som alkohol, tobak och livsmedel med hög sockerhalt samt för ett narkotika- och dopningsfritt samhälle. Kommunen kan till stor del påverka var, hur, när och till vem hälsoskadliga produkter tillhandahålls för att minska konsumtion och i synnerhet riskbruk. Arbetet sker bland annat genom att tillämpa de nationella mål som är uppsatta inom alkohol-, narkotika-, dopning- och tobaksområdet.

UTVECKLAD SEX- OCH SAMLEVNADSUNDERVISNING

Ystads kommun skolor ska utveckla sex- och samlevnadsundervisningen så eleverna får en ökad möjlighet att samtala om och reflektera kring sex- och samlevnadsfrågor utifrån såväl historiska, samhälls- och religionsvetenskapliga, som natur- och språkvetenskapliga perspektiv. Att lära eleverna om sex- och samlevnad ur flera olika perspektiv ger eleverna en helhetsbild av vad sexualitet och relationer kan innefatta.

STRATEGISKT MÅL 4.

Jämlika förutsättningar för livslångt lärande

Kompetenser och kunskaper utvecklas genom olika former av lärande under livets olika skeden och har ett starkt samband med människors förutsättningar för en god hälsa. Utbildning ger bättre möjligheter till arbete och inkomst men även för att stärka psykologiska och sociala resurser, vilket ger individen möjligheter att påverka sin situation. Utbildningssystemet bör omfatta strukturer och grundläggande förutsättningar som möjliggör ett livslångt lärande. Med livslångt lärande avses allt lärande som syftar till att utveckla kunskaper och färdigheter inom privatlivet, samhällslivet, det sociala livet och/eller arbetslivet. Lärande och

utveckling sker inte bara i skolan, utan i livets alla olika sammanhang. Aktiviteter som innehåller olika former av icke-formellt och informellt lärande såsom fritidshem, olika fritidsaktiviteter och föreningsliv med hög tillgänglighet är viktiga för utvecklandet av kunskaper och kompetenser.

Förskolan och skolan ska vara en plats som skapar jämlika livschanser för varje barn, elev och vuxenstuderande. Likvärdig utbildning är en del av skolans värdegrund och ska verka för att alla barn och unga kan tillgodogöra sig en utbildning med hög kvalitet oavsett social bakgrund, ekonomiska förutsättningar eller val av skola.

För att uppnå målet inriktas arbetet på följande:

EN LIKVÄRDIG FÖRSKOLA OCH SKOLA AV HÖG KVALITET

För en likvärdig förskola och skola av hög kvalitet i Ystads kommun ska verksamheterna utgå från barns och elevers behov där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Verksamheten ska ta hänsyn till barn och elevers olika villkor i såväl verksamhetsplanering, verksamhetsutveckling som budgetfördelning.

Medarbetarens utbildning, kompetens och arbetssituation samt förskolans och skolans tillgänglighet är viktiga förutsättningarna som ska prioriteras för likvärdighet och kvalitet. För att säkerställa likvärdighet ska kommunen ha ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete som bygger på delaktighet och ömsesidig förståelse genom dialog med barn, elever och vuxenstuderande samt mellan medarbetare, rektor och huvudman. Likvärdighet kräver samarbete och erfarenhetsutbyte samt att pedagoger och rektorer finns på de förskolor och skolor där deras kompetens behövs som mest.

Förskolorna i Ystads kommun ska ge barnen kognitivt, socialt och emotionellt stöd. De barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska kunna få stödet utformat med hänsyn till deras behov och förutsättningar så att barnet kan utvecklas så långt som möjligt.

Skolan i Ystads kommun är en plats där varje elev och vuxenstuderande når kunskapsmålen utifrån sina förutsättningar och behov samt skapar förutsättningar för fortsatt lärande. Undervisningstiden ska utnyttjas effektivt och

en allsidig social sammansättning av elever på skolenheterna ska eftersträvas.

LIKVÄRDIG LÄRMILJÖ FÖR HÄLSA OCH LÄRANDE

Ystads kommun skolor ska präglas av en trygg och stimulerande lärandemiljö som gynnar alla elevers lärande, främjar välbefinnande och bidrar till positiva hälsoeffekter. För att motverka skolmisslyckande ska elever som inte klarar kunskapsmålen eller har andra svårigheter i skolan tidigt identifieras och erbjudas adekvat stöd utifrån den enskilda elevens behov.

Förskolan och skolan ska bedriva ett långsiktigt arbete med att utvecklas som hälsofrämjande arena lägga grunden för hälsosamma levnadsvanor. Hälsofrämjande och förebyggande arbete i skolan handlar i stor utsträckning om värdegrundsarbete och insatser som skapar trygghet och trivsel samt främjar goda relationer barnen sinsemellan och mellan barn och medarbetare.

JÄMLIK KULTUR- OCH FRITIDS-VERKSAMHET

Kommunen har en viktig roll i arbetet med att skapa goda förutsättningar för ett rikt kulturliv, livslångt lärande samt meningsfulla idrotts- och fritidsaktiviteter. Ystads kommun ska arbeta med ett jämlikhetsfokus och ha ett brett, varierat utbud av såväl kultur som idrotts- och fritidsaktiviteter med hög tillgänglighet. Verksamheten ska arbeta för att öka intresset hos underrepresenterade grupper och möjliggöra för fler att delta.

STRATEGISKT MÅL 5.

Trygga och attraktiva miljöer som ger möjlighet till möten mellan människor

Utgångspunkten för hur social hållbarhet kopplar an till samhällsplaneringen handlar om hur den fysiska miljön i kommunen är uppbyggd och hur den påverkar möjligheterna för hur medborgarna kan forma sina liv. Hälsofrämjande livsmiljöer innebär goda boendemiljöer med tillgång till grönområden, utbildning, service, kommunikationer och kultur. De fysiska miljöer som planeras ska fungera för alla. En otillgänglig omgivning begränsar rörligheten och valfriheten för många människor och har sitt ursprung i både samhällsstrukturer

och bemötande. Med ett jämlikhälsa- perspektiv inom samhällsplanering kan förändringar åstadkommas som påverkar människors levnadsvillkor och minskar ojämlikhet i hälsa.

Gemenskap och sociala relationer har stor betydelse för hälsa och livskvalitet för de allra flesta. Att det finns naturliga mötesplatser och tillgång till kultur- och fritidsmöjligheter har stor betydelse för vilken typ av möten och social interaktion som sker i samhället.

För att uppnå målet inriktas arbetet på följande:

MILJÖER OCH MÖTESPLATSER FÖR ALLA

Ystadbor i alla åldrar med olika förutsättningar ska erbjudas upplevelser och levande mötesplatser utifrån sina behov. Mötesplatserna ska vara naturliga i medborgarnas liv och skapa nyfikenhet för alla sinnen. Kommunen ska bidra till att skapa attraktiva offentliga rum, där fler vill och kan vara och där det genomförs aktiviteter under större delen av dygnet och året.

För att säkerställa möjlighet till aktivitet för alla medborgare ska kommunen prioritera för-
eningsliv och ha ett välfungerande verksamhets- och anläggningsstöd. Stödet ska möjliggöra att anläggningar och resurser fördelas utifrån behov samt jämlikt mellan könen, olika idrotter och aktiviteter samt ha en geografisk spridning.

GOD TILLGÄNGLIGHET I DEN YTTRE OCH INRE MILJÖN

Verksamheter och miljöer i Ystads kommun, så väl i stad som på landsbygden, ska vara tillgängliga och sträva efter att locka både nya och återkommande besökare. Detta ställer krav på att såväl utemiljöer, lokaler och kollektivtrafik som att information, kommunikation och tjänster är tillgängliga. För att lyckas behöver arbetet riktas både inåt organisationen och utåt mot medborgarna och övriga samhällsaktörer.

ATTRAKTIV BOENDE- OCH NÄRMILJÖ UTIFRÅN LIVSSITUATION

Ystads kommun ska använda sina geografiska förutsättningar på bästa sätt, och låta närheten och tillgången till vatten och grönska bidra till välmående och god hälsa. Det är viktigt att de som bor i Ystad själva är medskapare i kommunens planering och upplevelser.

Ystads kommuns samhällsplanering ska utgå från ett barnrättsperspektiv. Vid planering av nya områden, samt större omstrukturering av befintliga områden är det angeläget att prioritera och involvera barn och unga och att förskolor och grundskolor planeras in på ett tidigt stadium. Kommunen ska planera för att barn har likvärdig tillgång till goda utemiljöer. Barns väg mellan hem, förskola, grundskola och fritidsaktiviteter bör inbjuda till cykling och promenad på ett säkert sätt.

Ystads kommun ska skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder och ha god tillgång och närhet till kommunal service. Kommunen behöver planera boenden för alla grupper i samhället utifrån olika behov, önskemål och betalningsförmåga, inte minst ur ett trygghets- och hållbarhetsperspektiv.

BILAGA 1

Definitioner av (i programmet) vanligt förekommande begrepp

Hållbar utveckling

Hållbar utveckling har sitt ursprung i Brundtland-kommissionens rapport Vår gemensamma framtid (Our common future) och definieras som en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. Hållbar utveckling inbegriper såväl ekonomiska som miljömässiga, sociala och kulturella aspekter.

Social hållbarhet

Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen. Social hållbarhet har avgörande betydelse för det demokratiska samhället och är helt nödvändig ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Ett socialt hållbart samhälle tål påfrestningar, är

anpassningsbart och förändringsbenäget. Kommuner, landsting/regioner och staten bär alla genom sina offentliga åtaganden ett stort ansvar för samhällsutvecklingen men näringslivet, civilsamhällets organisationer och akademien har också viktiga roller. En förutsättning för social hållbarhet är att det råder en samsyn kring vad ett välfärdssamhälle ska erbjuda och att det som erbjuds tillgodoser alla människors grundläggande behov och att de mänskliga rättigheterna säkerställs.

Miljömässig hållbarhet

Miljömässig hållbarhet handlar om jordens ekosystem och att långsiktigt behålla dess önskade funktioner, till exempel produktion av mat och energi, tillhandahållande av rent vatten, klimatreglering och rekreation. Det innebär att när vi tar ut resurser från naturen ska naturen kunna återhämta sig igen av egen kraft. I Sverige har riksdagen beslutat att arbetet mot ekologisk hållbarhet ska vägledas av det så kallade miljömålssystemet.

Ekonomisk hållbarhet

Den ekonomiska dimensionen på lokal nivå är de medel vi har för att skapa det goda livet och ett socialt hållbart samhälle. Ett ekonomiskt hållbart samhälle har en befolkningsutveckling i balans och alla medborgare har möjlighet att försörja sig samt att näringslivet, den sociala ekonomin och den offentliga sektorn har tillgång till de verktyg och förutsättningar som behövs.

Folkhälsa och hälsans bestämningsfaktorer

Folkhälsa är, till skillnad från individens hälsa, ett begrepp för hela befolkningens samlade hälsa. Det tar hänsyn till både nivå och fördelning av hälsan. En god folkhälsa innebär alltså att hälsan är så god som möjligt och samtidigt så jämnt fördelad som möjligt bland olika grupper i samhället.

Sociala och ekonomiska faktorer påverkar människors hälsa och välbefinnande genom livet. De kallas sociala bestämningsfaktorer för hälsa och är bland andra: arbete, utbildning, sysselsättning, boende, kultur och fritid. Ojämlighet i hälsa kan till stor del förklaras med bestämningsfaktorer. De yttersta lagren består av socioekonomiska, kulturella och miljörelaterade förhållanden samt levnads- och arbetsvillkor. Det svåra för var och en är att påverka utifrån sin egen situation. Att påverka dem kräver politiska och organisatoriska beslut som utbildning, bostadsmarknaden, hälso- och sjukvård, fysisk miljö samt arbetsmarknadsvillkor. De övriga lagren är mer individberoende då de rör sociala nätverk och individuella levnadsvanor. Faktorer kan var och en av oss påverka men de samspelar med de politiska och organisatoriska lagren. Även de individuella valen påverkas av sammanhanget som i sin tur präglas av politiska och organisatoriska beslut men också av normer och värden.

Livsmiljö

Både den fysiska livsmiljön, som bostäder, vägar och grönområden och den sociala som organisation och arbetsformer i skola, vård och arbetsliv påverkar vår hälsa. Livsmiljön påverkar också våra möjligheter till deltagande och kontroll i livet. Det är i

mötet med den omgivande miljön som det avgörs om exempelvis en funktionsnedsättning blir ett hinder för att klara vardagens krav – ett funktionshinder. Livsmiljön påverkar också möjligheterna till hälsofrämjande levnadsvanor.

Livsvillkor och levnadsvanor

Det som i allmänhet avses med livsvillkor och levnadsvanor är förhållanden som omger en individ (så som bostad, arbete och lagstiftning där samhället och myndigheter i hög grad påverkar) respektive en individs eget agerande (så som matvanor och fysisk aktivitet där individen i stor utsträckning kan påverka). Någonstans där emellan finns de sociala mellanmännsliga faktorerna som en individ ingår i.

Livskvalitet

Livskvalitet är en känsla som är personlig och unik. Den påverkas av hur vi som individer mår, hur vi ser på omvärlden och vilka möjligheter vi har att påverka den. Världshälsoorganisationen, WHO, har tagit fram en definition av livskvalitet som det här programmet utgår från: "Livskvalitet omfattar individens uppfattning om sin situation i tillvaron utifrån den kultur och det värdesammanhang som hon befinner sig i och i relation till personliga mål, förväntningar, normer och intressen. Det är ett vitt begrepp som påverkas av individens fysiska hälsa och psykologiska tillstånd, grad av oberoende, sociala förhållanden och relationer till betydelsefulla händelser i livsmiljön"

Utgångspunkten för arbetet är att även om de exakta komponenterna som får en individ att känna livskvalitet är unika kan man gemensamt enas om de förutsättningar som krävs för att vi ska kunna känna livskvalitet. WHO:s definition beskriver några av dessa förutsättningar, till exempel fysisk hälsa. Att ha en sysselsättning att gå till, att känna sig delaktig i samhället, att ha en trygg ekonomi och att känna trivsel och trygghet är några andra exempel på förutsättningar för god livskvalitet. Ystads kommun ska genom Folkhälsoprogrammet styra mot att dessa förutsättningar blir så jämlika som möjligt för alla i vårt samhälle.

BILAGA 2

Internationella, nationella, regionala och lokala mål och styrdokument

Sveriges riksdag har ratificerat FN-konventionerna om mänskliga rättigheter och barnkonventionen samt fattat beslut om nationella målsättningar för arbetet med jämställdhet, folkhälsa, integration, och inom ungdoms-, äldre-, och funktionshinderpolitiken. Internationellt och nationellt har det till-satts olika kommissioner vars uppdrag varit att ta fram vetenskapligt underbyggda strategier för hur skillnader i hälsa mellan grupper i befolkningen kan minska. Det lokala arbetet är en länk i en lång kedja av lagar, överenskommelser och beslut. I denna bilaga redovisas kort de mål och styrdokument som beaktats och ligger till grund för framtagandet av Ystads kommuns folkhälsoprogram.

FN:s globala mål för hållbar utveckling – Agenda 2030

Agenda 2030 för hållbar utveckling antogs av FN:s generalförsamling i september 2015. Den innebär att världens länder förbundit sig att gemensamt uppnå en ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbar utveckling till år 2030. Agendan innehåller 17 mål och 169 delmål som tillsammans kallas de Globala målen. De 17 målen handlar om att avskaffa fattigdom, uppnå jämställdhet, bekämpa klimatförändringen, säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande, säkerställa en inkluderande och

likvärdig utbildning och en varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt. Kommunerna har en viktig roll i att omsätta de globala utvecklingsmålen i praktiken, dock är målen övergripande och behöver brytas ner till en hanterbar nivå.

Mänskliga rättigheter

FN:s allmänna förklaring och de två FN-konventionerna från 1966 (konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter) innehåller tillsammans med de regionala konventionerna en lång rad rättigheter och grundläggande friheter. De mänskliga rättigheterna är universella och gäller för alla. De slår fast att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter. De mänskliga rättigheterna reglerar i grunden förhållandet mellan staten och individen och utgör en begränsning av statens makt över individen och slår samtidigt fast vissa skyldigheter för staten.

De mänskliga rättigheterna är en del av folkrätten och är ömsesidigt samverkande och odelbara. Det betyder att de olika rättigheterna utgör delar av samma helhet på ett sådant sätt att ingen enskild rättighet kan anses vara viktigare än någon annan.

Nationella folkhälsomål

Riksdagen antog 2018 ett nytt övergripande mål och ny målstruktur för folkhälsopolitiken. Genom att stärka jämlikhetsaspekten i folkhälsomålet, samt att renodla antalet målområden, är syftet att bidra till att hälsoklyftorna i samhället minskar.

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är

Att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och att sluta hälsoklyftorna inom en generation

Åtta prioriterade målområden

1. Det tidiga livets villkor (barn 0–5 år)
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

De åtta målområdena ska tydligt visa vilka beståndsdelar som är avgörande för att uppnå en god och jämlik hälsa i hela befolkningen. De första sju målområdena utgör livsområden som omfattar viktiga resurser avgörande för en god och jämlik hälsa. Det åttonde och sista målområdet – En hälsofrämjande hälso- och sjukvård – markerar att hälso- och sjukvårdens verksamhet bör bli bättre på att möta de skillnader som finns mellan sociala grupper vad gäller insjuknande, behandling och konsekvenser av sjukdom och ohälsa.

Regional utvecklingsstrategi

Den regionala utvecklingsstrategin Det öppna Skåne 2030 formulerar en gemensam målbild för Skåne

med sikte på år 2030. Arbete för befolkningens hälsa är invävt i utvecklingsstrategin, och riktar sig här huvudsakligen mot livsvillkoren. Det uttrycks även genom ett av strategins fem prioriterade ställningstagandena: "Skåne ska erbjuda framtidstro och livskvalitet" med de tillhörande delstrategierna:

- Stärka individens egen kraft och frihet
- Skapa förutsättningar för att alla ska ha makt att forma sitt eget liv
- Stärka möjligheten till livslångt lärande
- Stärka entreprenörskapet och den egna innovationskraften
- Dra nytta av kulturen som utvecklingsfaktor
- Arbeta för en förbättrad och mer jämlik hälsa
- Skapa hållbara och attraktiva livsmiljöer
- Säkerställa att platsen Skåne mår bra

Lokala styrdokument

Utöver Ystads vision 2030 är folkhälsoprogrammet kopplat till flera av de övergripande styrdokument som antagits i kommunen.

- Strategi för integration (KF 2018-12-20)
- Kulturstrategi (KF 2018-09-20)
- Ystads kommuns riktlinjer för Bostadsförsörjning 2018–2022 med utblick mot 2030 (KF 2018-05-30)
- Barnets bästa – Plan för barns rättigheter (KF 2018-03-14)
- Cykelplan 2018–2028 (KF 2018-02-15)
- Miljöprogram för Ystads kommun 2014–2020 (KF 2014-08-21)
- Policy för hållbar mat (KF 2016-03-17)

Under framtagande

- Trafikstrategi, på remiss
- Översiktsplan

Ystads kommun

www.ystad.se